

PIJO X. I PIJO XI. REFORMATORI CRKV. GLAZBE I CRKV. PJEVANJA

Lijep je niz godina protekao od znamenitog »Motu proprio« o crkv. pjevanju i crkv. glazbi Pija X. onog Pape, koji nam je poklonio t. zv. »pravni Zakonik glazbe«, a god. 1903., na blagdan sv. Cecilije, na srce stavio zlatne retke o crkvenoj muzici u najširem smislu riječi.

A nedavno nas je eto usrećio naš sretno vladajući Papa Pijo XI. davši nam prije 14 mjeseci (20. prosinca 1928.) novu okružnicu, *Constitutio Apostolica*, o crkvenoj glazbi. U nizu divnih enciklika, koje se kao skupocjeni dragulji cakle i sjaje u zlatnoj kruni povrh čela svetog Oca, vrhovnog Svećenika-Jubilarca, bez sumnje se ističe »*Divini cultus sanctitatem*«, kojoj je uzvišena zadaća da revnuje za ukras hrama Božjega, u kojem nažalost dosta često baš crkv. muzika: ili zauzima odveć maćuhinsku ulogu ili polazi raspućem nedopuštenih struja i smjerova. Vidimo i čujemo, da nije sve i svagdje onako, kako dolikuje svetom domu Gospodnjemu, kako imperativno iziskuje veća slava Božja, a na što se iscrpljivo osvrnuo već revni Pijo X.

Ova nova enciklika nije stoga nipošto suvišna. Pijo XI. spominje s počitanjem *Motu proprio* Pija X., ističe važnije točke, ali ih proširuje, nalaže ih kao svetu dužnost. Pijo X., onaj »*Ignis ardens*,« gorio je živom željom, da uredi svetište Gospodnje i da vjernike privuče što bliže Svetohraništu. Kako je divno i bujno oživjela svagdanja sv. pričest! Kako se pobudno razvio sjaj sv. bogoslužja, sv. liturgije, crkv. pjevanja i crkv. glazbe! Sveti pak Otac Papa Pijo XI. svoju iskrenu žalost, što se nisu proveli oni mudri zakoni, doslovce izriče ovako¹: »Trebalo je pak ovdje požaliti, da se oni mudri zakoni u nekim mjestima nijesu potpuno proveli, te se od njih stoga nijesu postigli željeni plodovi.

¹ Kod doslovnog navadanja »*Motu proprio*« Pija X. i »*Apostolica Constitutio*« Pija XI. služimo se prijevodom »*Vrhbosne*« (1904. str. 17. i dalje, 1929. str. 48. i dalje).

Dobro naime znamo, kako su neki bilo govorili, da njih ne obvezuju oni zakoni, koji su tako svečano bili proglašeni, bilo, nakon što su im se najprije pokorili, malo su popuštali onoj vrsti glazbe, koju svakako valja iz crkava isključiti; bilo napokon, osobito prigodom svečanih jubilarnih proslava glasovitih glazbenika, uzeo je gdje gdje to za povod, da se u crkvama izvode neka glazbena djela, kojima, akoprem su sjajna, ipak nikako ne pripada mjesto u crkvama, jer nijesu u skladu sa svetošću bogoslužja i svetoga mjesta.«

Uvjereni smo i vjerujemo, da sv. Crkva Kristova ima pravo i dužnost, te čuva i štiti sv. sakramente i sve oblike službe Božje, koje uime i po nalogu Isusovu i Njezinom vrše posvećeni službenici Njezini, dosljedno i to, da »naređuje obrede, obrasce, molitve, pjevanje, sve, čim će se što bolje urediti ona uzvišena i javna služba, kojoj je posebno ime Liturgija, biva odličan sveti čin.«

Liturgija je bez sumnje jako sveta stvar. Sveta zato, jer je tijesno povezana s dogmom; sveta zato, jer vodi k svetosti: uzdižuć nas k Bogu našem, sjedinjuć nas s njim, posvećujuć nas čitave — dušom i tijelom, gojeći u srcima našim pravi duh pobožnosti i sabranosti, koji se očituje i izvanjskim načinom: riječima i djelom, i kod pojedinaca i u zajednici.

Za tako svetu stvar Crkva je od početka svoga revnovala i nastojala, da liturgija ima uz duboki svoj sadržaj i doličnu veličanstvenu formu svoju. Sve su se umjetnosti upravo natjecale, da ili ukrase hram Božji ili uzveličaju i proslave molitve, pjevanje i ceremonije uzdižuć i potičuć duh i srce vjernika na čašćenje Svemogućega. Papa Pijo X. veli, kako je Crkva »napredak umjetnosti uvijek gojila.« Poznato je, da je kroz stoljeća bila sv. Majka Crkva jedina promicateljica i čuvarica lijepih umjetnosti. Krupna je laž, nesavjesno je izvrtavanje povjesničkih činjenica, ako se tvrdi, da je Crkva čak neprijateljica umjetnosti uopće, — nove muzike napose. »K tome bi se u crkvama gotovo iz čitava grada sastavljao ogroman zbor, te se po liturgiji rukotvorci, graditelji, slikari, kipari i sami književnici zadojili onim poznavanjem bogoslovnih stvari, koje danas toliko odsijevaju iz spomenikâ srednjeg vijeka« (AK).² — »Sve lijepo i dobro, što je genij tijekom vjekova iznašao, ona (t. j. Crkva) je stavljala u službu svojem bogoštovlju, ali uvijek dakako pod uvjetom, da se vrše liturgijski zakoni. Zato se je i *modernoj* muzici otvorio ulaz u crkvu, jer i ona može da pruži lijepe, ozbiljne i dostojne kompozicije, što nijesu nipošto nedostojne crkvenih obreda. — Ipak,

² Kod citiranja označujemo »Motu proprio« Pija X. (od 22. XI. 1903.) o crkv. muzici sa MP, a »Apostolica Constitutio« Pija XI. (od 20. XII. 1928.) o crkv. muz. sa AK.

jer je moderna muzika *poglavito svjetskoga podrijetla*, treba s velikom pažnjom pripaziti, da kompozicije u modernom stilu, što se pripustaju u crkvu, ne sadržavaju ništa profano, da ne podsjećaju na motive, što se čuju u kazalištu, te da im i spoljašni oblik ne imade šta zajedničko s profanim komadima. — Među raznim vrstama moderne muzike ima jedna, koja se čini najmanje prikladnom, da prati crkvene obrede, a to je teatralni stil. . On je po svojoj naravi u najvećoj protivnosti naprama gregorijanskom pjevu i klasičnoj polifoniji, te se stoga protivi i najvažnijim zakonima svake dobre crkvene muzike. Osim toga sav unutrašnji ustroj, ritam i t. zv. konvencionalizam toga stila najmanje mogu da se prilagode zahtjevima prave crkv. muzike« (MP, 5. 6.).

Jer su pak umjetnosti djelo ruku ljudskih, nije čudo; što su podvrgnute ukusu vremena. Radi toga je od prijeke potrebe bilo, da se sve, »što služi na ukras bogoslužja, obuhvati nekim crkvenim pravilima i propisima, e da odista umjetnosti, kako je i pravo, služe bogoštovlju kao plemenite *služavke*; a to ne samo da ne će biti na štetu tih umjetnosti, koje se upotrebljavaju na svetim mjestima, nego će im dapače podići sjaj i dostojanstvo. To se je naročito na divan način dogodilo u crkv. glazbi: gdje su se naime oni propisi pominjivo proveli, tu su bujno počele cvasti i dražesti prelijepe umjetnosti i živ huh vjere; puk je naime kršćanski na taj način bio dublje proniknut liturgičnim osjećajem, te se je privikao da revnije učestvuje i u euharističnim obredima i u pjevanju svetih psalama i u javnim moljenjima.« (AK)

Zato je sv. Crkva stajala budno na braniku svoje sv. liturgije te odbijala sve nastranosti, »štitila je i čuvala od svakog iznakaženja« (AK), ispravljala i popunjivala sve manjkavosti, brižno pazila na ispravnost i čistoću svega onoga, što imaju razne umjetnosti da pridonesu za uveličanje sv. bogoslužja. Veliku je brigu ulagala, neobičnu je pažnju priklanjala prije svega crkvenom pjevanju i crkv. glazbi, koja ima najodličnijeg i najintimnijeg udjela kod svečane sv. liturgije. Kako je pak i crkv. glazba bila izložena metamorfozama i nepogodama, to je razumljivo, što je sv. Crkva s tolikim žarom i ljubavlju pazila na ovu zjenicu oka svoga. Kao najkrasnija manifestacija ove vrste ističe se Motu proprio Pija X., koji iznosi savremene i stvarne direktive, smjernice za crkv. pjev. i crkv. glazbu. A kad je opet zlokobni svjetski rat nažalost i ovamo uvukao raznih razornih učinaka svojih, to se je posve u dobar čas pojavila nova Apostolska Konstitucija, koja će u pamet dozvati ranija naredenja, upozoriti na novije — međutim nastale pogibli u glazbenom razvitku, — koja će osvježiti i razbujati liturgijski i crkveni glazbeni pokret na noviji život.

Moć je sv. liturgije bila tako neodoljiva, da je veoma mnogo barbara privela kršćanskoj i građanskoj uljudbi. Car je rimski Flavije Valens (364-378), arijevac, »neobičnom stravom bio obu-

zet, i srce mu je klonulo naočigled veličajnosti božanske tajne, kad ju je vršio sv. Bazilije« (AK). A ovakova se čudesa u srcima ljudskim zbivaju kroz stoljeća do dana današnjega. — Priprosti su liturgični napjevi sa svojim duboko religioznim timbrom, po svjedočanstvu povijesti, uznosili i gotovo opčaravali krivovjerce. Učenjak i filozof Augustin bijaše tako potresen, te je odlučio prigrliti sv. vjeru Kristovu. A takovih obraćenja ima svagda na pretek. U širim krugovima protestantske Njemačke čule su se dostaput trijezne i opravdane čežnje za dubokim crkv. napjevima srednjega vijeka. I to *danas*, kad je t. zv. nova, moderna glazba sa svojim navodno dubokim sadržajem imala da osvoji svijet . . ! Neka samo hipermoderna muzika tjera ljude iz ovog raja, gdje su uživali u dubokom religioznošću prozetim napjevima, — neka ih goni u labirinat crnačke jazz-uljudbe (i to sve u ime napredne muzične kulture rugajuć se bjelodano srednovječnoj glazbenoj zaostalosti!), ipak ih ima vrlo mnogo — i među stručnjacima, kojima je žao izgubljenog raja, — koji se okreću duhom i srcem prema onoj strani svijeta, odakle i *novoj* crkv. muzici djevičanska zora rudi . .

1. Glazbeni uzgoj klera.

Je li čudo, ako je ljepota korala venula, a oduševljenje je njavalo, otkad se našalosi u čuvara Svetišta gubila pomalo briga, znanje i smisao za crkv. pjevanje, a utjecaj na nj prelazio u ruke svjetovnjaka? Sv. Otac Papa Pijo X. ističe doduše, da je, recimo, promjenljivost same umjetnosti glazbene tomu kriva, ili ukus, navika, žalosni utjecaj svjetske muzike ili užitak, koji pruža glazba, a ne zna se držati unutar određenih granica, ili mnoge tvrdoglave predrasude, koje se i kod onih nalaze, koji posjeduju ugled, — to ipak vrijedi ovo, da postoji neprestana težnja, te se zađe s prave staze, koja je označena svrhom, crkv. propisima i odredbama. Isprazno se nadamo, da će na nas sići Božji blagoslov, ako naša žrtva, »umjesto da se podigne u vis poput miomirisna daha, naprotiv utiskuje u ruku Gospodinovu bič, kojim je božanski Spasitelj jednog istjerao iz hrama nevrijedne oskvrnitelje« (MP).

A kako da se postigne željeni i potrebni cilj? — Odgovor glasi: **ranim glazbenim uzgojem u sjemeništima.** »Biskupi su i Ordinariji čuvari liturgije, te moraju voditi brigu o svetim umjetnostima po crkvama« (AK). Radi toga sv. Otac nesamo da očituje svoju želju ili daje savjet, nego izrično *nalaze*, »da se ovo ima provesti prema najpodesnijim sredstvima i putovima.« Principi su strogi i jasni. Kako bi ih pak trebalo provesti gledom na godine i gradivo, zato se hoće posebnih radnja i iskustva. Svakako bi valjalo u sjemeništima otpočeti **odmah** od najnižih razreda, a u daljnim razredima — već prema silama i prilikama — da se spase, što se zasad spasti može i mora. Prestala su ona vremena, kad je glazbu zapala prezirna uloga, ili kad bijaše ona

zanimanje samo privilegovanih osoba ili slojeva. A zašto za *mladih* godina? Jer se mnogo toga, što se baš u glazbi i pjevanju zanemari za ranijih godina, ne može poslije u zrelijim (lako) nadoknaditi ili steći. Za školskih se ljeta mogu mnoge pogreške glasa, sluha, izgovora, modulacije itd. lakše i sigurnije ukloniti ili barem mnogo popraviti, ublažiti.

Kada sv. Otac zahtijeva, da se s poukom u pjevanju i u glazbi suo modo otpočne već u *pučkoj* školi, a poslije izgradi i usavrši u *srednjim* školama te u bogoslovijama dotjera na viši stepen *estetskog* promatranja, to je sv. Crkva opetovno bjelodano dokazala, kako dubokim pronicavim okom i stručnom pedagoškom gestom zahvaća, prati i promiče *moderni* glazbeni uzgoj mladeži (o kojem zadnjih godina raspravlja veliki učeni svijet), — dokazala, kako ima zreli i ispravni smisao za novi i savremeni pokret oko ranog i sistematskog obučavanja u glazbi i vježbanja u pjevanju (koji je kod nas zahvatio jedva zamjetljivih zamaha), jer ne će, da kler zaostane, — dokazala, kako nije svejedno, kakav je opći nastavni plan, i u čijim je rukama zdravi odgoj katoličke djece. Uopće je cijela ova enciklika jedan sjajan i porazan dokaz više za sve one, ako ih možda ima još danas, koji bi bezočno i lakomišljeno tvrdili, da je crkva dušman-ka napretku.

Sveta Majka Crkva ljubi svim žarom zabrinutog srca svojega svećenike svoje i svećenički podmladak svoj. Njoj nije svejedno, tko i kako i gdje i u kojoj atmosferi se uzgajaju seminarci, kako napreduju budući službenici sv. oltara. Ona se svojski zauzima, da i pred oltarom i na propovijedaonici i u crkvi i na koru budu svećenici *potpuni* službenici; da se i ova zaostala grana uzgoja, *glazbeni* uzgoja, konačno pomakne odlučno s mrtve točke, pomakne odvažnim gestom naprijed. Prema Njezinim intencijama mora da si seminarci steknu solidno znanje, a u bogosloviji se potpuno usposobe za svoje zvanje, ne bi li si tako osigurali temeljiti, stvarni i samostalni sud i spremu u crkveno-glazbenim pitanjima te poslije uspješno i blagotvorno djelovali u tom pravcu: ispunjujuć zdušno i ovu tešku granu svoje pastirske djelatnosti.

Uzvišena služba svećenikova usko je skopčana s glazbom i pjevanjem kroz sva vremena, kod svih naroda. U koje je doba cvala vjera, cvala je i liturgija, cvalo je i crkv. pjevanje. Listajmo crkvenu povijest, i na svakoj stranici razvitka crkvene glazbe naći ćemo dokaze za izrečenu tvrdnju.

Pijo X. zove pjevanje *integralnim* dijelom svečane liturgije. Niti divno prelijevanje zborova i orgulja niti skladno učestvovanje puka, nego jedino pjevanje svećenikovo čini sv. misu *svečanom*, solemnis, koje će, poduprto pjevanjem u ladi i na koru, uzdizati srca vjernika k Bogu, poticati na usrdnu i sabranu i pobožnu molitvu.

A kako se ima postići rečeni cilj?

»Opsežnija i potpunija pouka jednog i drugog klera u liturgičkoj glazbi« ima se voditi prema naređenju sv. Oca sustavno, ozbiljno i po stručno naobraženim licima; čestim i »gotovo svagdanjim poučavanjem i vježbanjem u gregorijanskom pjevanju i crkvenoj glazbi« (AK), nesamo teoretski nego i praktički u sjemenišnim zborovima: tako spretno i ugodno u liturgičnom duhu, te će se poletna mladež oduševiti i žrtvovati za stvar sv. Crkve, te će sve ovo biti »za srca gojenaca više na utjehu, iza ostalih strožih nauka, negoli na teret« (AK).

Ne služi koralu niti na čast niti kao preporuka, što neki neupućeni ističu njegovu *lakoću*, budući da se *jednoglasno* izvodi. Od »pravog soliste kod koralu, kojeg zapada uloga, da odista pjeva jedan Graduale ili Tractus, iziskuje se ne manja tehnička sprema negoli od opernog ili koncertnog pjevača«, dobro primjećuje negdje dr. Drinkwelder O. S. B. A ipak je klerik i svećenik po zvanju svome solista za sv. liturgiju! O, koliko nam još preostaje rada i napora za veću slavu Božju!

Posebice se osvrće sv. Otac na
koralni časoslov,

koji da bi se točno i stručno obnavljao i s obzirom na »umjetnost pjevanja« (AK). Ako nalazimo u enciklici neke na oko malenkosti n. pr. stanku, zvjezdicu, sklad, to odiše sve onom očinskom brigom, koja bi htjela, da oba dijela zbora izgledaju konačno tako, »kao da se natječu s vječitim onim slavospjevom Serafina, koji su jedan drugomu otpijevali: Svet, Svet, Svet.«

Da se presiječe put kojekakvim ishitrenim isprikama, i da se odmah u zametku uguše nazovi razlozi, kojima bi tko sebe i svoje izuzimao od dužnosti posluha prema ovim crkvenim zakonima, propisuje se, »neka svi kanonički zborovi i sve redovničke zajednice o ovim stvarima raspravljaju na određenim sastancima i sjednicama (AK), a za kanonički i redovnički zbor neka se odabere netko, koji je sposoban, da se stalno brine, kako će se u život provesti pravila bogoslužja i zbornoga pjevanja, i da ispravlja pogreške i nedostatke kako pojedinaca, tako i čitava kora (AK).

Da nestane i zadnje sumnje: koje je to gregorijansko pjevanje, »koje se u svim crkvama bez iznimke mora upotrebljavati«, navodi sv. Otac sasvim jasno, da je to ono, »što je dovedeno u vjeran sklad sa drevnim pisanim izdanjima, i što ga je Crkva već izdala u vatikanskom autentičnom izdanju« (AK).

2. Pjevački zborovi u crkvi.

Poslije gregorijanskog pjevanja, koje je skoro cijelo prvo tisućljeće ispunjalo, na drugom se mjestu pojavljuje crkvena polifonija, višeglasno pjevanje, koje su gojile stare »scholae cantorum« (pjevačke škole), a poslije njih »capellae musicorum« (glazbeni zborovi), koje su osobito cvale 14-16 vijeka. »Klasična se polifo-

nija uvelike približava«, veli Pijo X., »najsavršenijem izgledu crkvene muzike, gregorijanskom pjevu, i stoga zaslužuje, da joj zajedno s ovim bude mjesta kod najsvečanijih crkvenih obreda... I ona dakle treba da se uspostavi na širokoj podlozi kod crkv. obreda, navlastito u najodličnijim bazilikama, u stolnim crkvama, u sjemeništima i ostalih zavoda crkvama, gdje za to potrebna sredstva obično ne manjkaju« (MP, 4.). I naš sv. Otac silno želi, »da se ovakovi zborovi (»kapele«) danas obnove i nanovo procvatu osobito ondje, gdje se bogoštovni čini češće vrše i gdje njihova važnost iziskuje veći broj odabranih pjevača« (AK, 5). A »revnome kleru ne će biti teško, da i kod manjih crkava i onih na selu podigne pomenute škole, a to više, što se tako ima u rukama posve lako sredstvo, da i dječake i odrasle okupe oko sebe na njihovu korist i dobar izgled naroda« (MP, 27.).

Motu proprio Pija X. jako ističe odličnu službu pjevača u crkvi (bilo u svetištu bilo izvan nje), koji obavljaju pravu pravcatu liturgijsku službu te se imaju odlikovati svojom pobožnosti i čestitosti. Strogo uzevši ne bi se smjele pripustiti žene službi pjevača u crkvi. Jako rigorozno je postavio silogizam A. Schmid pod dojmom netom izašlog MP ovako (»Musica sacra«, 1904., str. 78. sl.): Žene su isključene iz pozitivnog svećeništva. Služba pak pjevača u crkvi je izvršivanje pozitivnog svećeništva. (Ova je služba liturgijski čin podvorbe kod oltara. Crkvena je muzika bitni dio svećane liturgije.) Žene su dakle isključene od službe pjevača u crkvi. — Što na to? Minor je silogizma opravdan, ako se radi o sudjelovanju kod samog pjevanja pri oltaru. Tako je n. pr. sv. Kongregacija za Obrede izrično zabranila (17. VI. 1706.), da redovnice kod Muke Isusove pjevaju ulogu turbe, svjetine. Inače se dopušta u crkvama i pjevanje bilo *samih* ženskih glasova (kao n. pr. u samostanima; zatim od potrebe, kad manjkaju muški glasovi), bilo u mješovitim zborovima, dakako uz poznate mjere opreza (Por. odredbu S. R. C. od 17. I. 1908.).

Kako Pijo X. *direktno* veli, da se ne uzimaju pjevačice u crkvu, tako se Pijo XI. *indirektno* zalaže za istu stvar, jer jako ističe, neka se osnivaju *dječake škole* »i kod manjih crkvi i kod zupskih stanova« (AK, 6.). Učitelji *glazbenih zborova* neka poučavaju dječake, koji se mogu poslije kao »cantus« pridružiti polifonskom pjevanju. Poznato je, da su između tih dječaka potekli prije najbolji polifonski skladatelji tako n. pr. sâm Palestrina.

Jednoplev gregorijanskog korala (a i klasična polifonija) ima daleko veću prednost nego t. zv.

solo-pjev.

Sv. Otac, istina, ne zabacuje solo-pjevanja u crkvi, ali zahtijeva, da ne prevlada, da nosi biljeg jednostavne melodije, da je u najtjesnijem savezu s ostalom koralnom kompozicijom (MP). Najdublji razlog tomu je ovaj: što se *gregorijanski solo-pjev* uklapa u službu Božju kao najuža veza njegova uzdižuć srca do *uzvišenoga*, dočim solo-pjevi druge proveniencie odmiču duh vjer-

nika u sferu, koja se udaljuje iz doma Božjega, rastresuju vodeć na promatranja nečeg više ili manje *lijepoga*.

S ovime u vezi govore oba Pape i o *neumjerenoj upotrebi glazbala u crkvi*.

Pijo XI. kaže, »da Crkva pjevanje spojeno sa simfonijom (pratnjom instrumenata) nipošto ne smatra savršenijim i podjednijim za te svete čine. Jer više nego glazbala dolikuje se, da u svetištima odjekuje živi glas: glas naime klera, pjevača, puka.« Iz toga ne slijedi, »da se Crkva protivi razvoju glazbene umjetnosti time, što ljudski glas više cijeni od ijednog instrumenta.

I najbolji i najsavršeniji instrumentat ne može u izražavanju osjećaja duše natkriliti ljudskoga glasa, osobito kad se duša njim služi, da uzdiže molitve i hvale svemogućem Bogu« (AK, 7.).

Specifično crkveni instrumentat su *orgulje*, naslijeđene od preda, »koje su svojom divnom veličinom i veličanstvenošću bile uzete kao dostojna pratnja svetih obreda, bilo time da prate pjevanje, bilo da prema propisima, kada zbor šuti, izvadaju milozvučne skladbe« (AK, 8.). Posve je prirodno, da se od ove »kraljice sviju instrumenata« odstraniti mora sve, što ponizuje njezino dostojanstvo, a obeščaćuje hram Gospodnji; »da se ovaj divni instrumentat ne odmetne od same svoje prirodene svrhe« (Ib.). Sv. Otac Pijo XI. veli, da je to »*svjetski duh*,« koji nastoji da se uvuče u svetište ili krivnjom samih graditelja ili krivnjom onih orguljaša, koji hlepe za »čudovištima najnovije glazbe«. To je »ono miješanje svetoga i svjetovnjačkoga«, »što, ako bi počelo hvatati korijena, Crkva bi jednako morala odlučno osuditi.« Namjesnik Kristov opetovno veli i tom prigodom, da Crkva nikako ne prijeći napredak umjetnosti. »Neka u crkvama odjekuju samo one skladbe na orguljama, koje izrazuju veličajnost svetog mjesta i odišu svetošću obreda. Na taj će način *kao uspješno pomagalo svete liturgije opet procvasti orguljaška, kako graditeljska tako i glazbena umjetnost* (AK, 8.).

3. Sudjelovanje puka.

Što su se većma razvijale i širile »*scholae cantorum*«, a gregorijansko pjevanje bujnije obogaćivalo, to je više padalo sudjelovanje puka samog. S vremenom, razumije se, utihnu konačno puk, a koral mu postade dosadan, nerazumljiv, tuđ. Zatim još nešto: puk je jako slabo poučen i odgojen baš u sv. liturgiji. — Što se puku više uskraćuje *aktivno* učestvovanje kod sv. tajna, to se većma otuđuje i odalečuje od oltara. »A kako može pratiti sv. čine srcem i ustima, ako im smisla ne razumije i dodijeljenih si uloga ne poznaje?« (Goller)

Cijeli zamašaj ovoga prevažnog problema živo i duboko su shvatili oba Pape. Vjernici kod službe Božje ne smiju da budu »stranci« i »nijemi gledaoci« (AK, 9.). »Napose trsit nam se je zato, da se kod *puka* opet uvede gregorijansko pjevanje, te se

vjernici iznova stanu življe zauzimati za službu Božju, kako je to i nekada bilo« (MP, 3.). Zato bi se moglo najzgodnije otpočeti s najlakšim, naime, da izmjenjuju svoj glas — prema određenim pravilima — sa glasom svećenika ili »škole«, bilo kod molitava bilo kod rezponsorija u sv. misi i kod raznih pobožnosti. Tako se ne će događati, »da puk ili nikako ili nekim tihim i nerazgovjetnim mrmljanjem odgovara zajedničkim molitvama na liturگیčnom ili i na živom jeziku« (AK, 9.).

Kako ćemo prispjeti do žudenog cilja? Možemo i moramo li mase odmah vježbati i poučavati? Jedva. Isprvice valja ustrajno i revno pripravljati tlo pomoću liturگیčnih i glazbenih pouka o crkv. glazbi, o smjernicama i željama sv. Stolice. Nadalje neka »članovi jednog i drugog klera svom snagom nastoje« (dakako pod vodstvom biskupa i ordinarija), da to sve svedu »u svezu s kršćanskom poukom.« Ovo će se to lakše postići, »ako se budu davale pouke u liturگیčnom pjevanju osobito školama, bratovštinama i ostalim pobožnim udruženjima; zajednice pak redovnikâ, redovnicâ i pobožnih žena neka oko ovoga istog cilja živo nastoje u raznim zavodima, koji su im povjereni na uzgoj i naobrazbu. Jednako se pouzdajemo, da će mnogo u ovoj stvari vrijediti ona društva, koja, u poslušnu prema crkvenoj vlasti, u nekim krajevima nastoje svetu glazbu obnoviti prema propisima Crkve« (AK, 10.).

Sve je ovo u divnom skladu: s *liturگیškim pokretom* zadnjeg decenija, koji ima da zahvati sada i područje crkvene glazbe i crkv. pjevanja; s *katoličkom akcijom*, kako bi puk ili laici saradivali s klerom kod sv. liturگیje oko širenja i veličanja kraljevstva Kristova u srcima vjernika.

Krasne su dvije enciklike. Nama je i sama želja sv. Crkve sveta dužnost, sve kad i ne bi bilo izričnog naređenja ili onog svečanog i ozbiljnog završetka u Apost. Konstit. Pija XI.: »Neka dakle nijednom čovjeku ne bude slobodno ovu od Nas proglašenu Konstituciju prekršiti ili joj se preuzetnom smionošću usprotiviti.«

Ecce sacerdos magnus! Evo velikog svećenika Pija X. i Pija XI.! Obe enciklike odavaju svete muževe velikih planova, širokih vidika, dubokih nazora, savremenih koncepcija, potrebnih i sigurnih smjernica na poprištu crkv. glazbe. Golem predstoji posao, koji iziskuje mnogo samoprijedora. S Pijom XI. i mi velimo, da su pređi naši dali potomstvu sjajna djela velike umjetničke vrijednosti: »ne davši se zastrašiti nikakvim poteškoćama, i to upravo stoga, što su bili zadojeni gorljivom pobožnošću i liturگیčkim duhom. Nije ni čudo: jer što god proizvire iz onog nutarnjeg života, kojim Crkva živi, nadilazi i najsavršenija djela ovoga svijeta« (AK, 11.).

Vj. Lončar D. I.